

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ МЕДІАОСВІТИ З ТОЧКИ ЗОРУ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ

У статті розглянуто філософські аспекти становлення медіаосвіти як важливої умови забезпечення нових стандартів освіти. Проведено аналіз попередніх і сучасних моделей освіти та їхньої відповідності філософським, культурологічним і соціальним потребам суспільства.

Ключові слова: *стандарт освіти, філософія освіти, медіаосвіта.*

В статье рассмотрены философские аспекты становления медиаобразования как важного условия обеспечения новых стандартов образования. Проведен анализ предыдущих и существующих моделей образования и их соответствия философским, культурологическим и социальным потребностям общества.

Ключевые слова: *стандарт образования, философия образования, медиаобразование.*

The article deals with the scientific vision of marital satisfaction as an indicator of the family system functioning; the understanding is based on the phenomenon of being churched as the basis for the spiritual life of the Orthodox believer. The specificity of marriage and family relations in the light of the Orthodox Faith is considered; the results of empirical research into the churched and marital satisfaction of married women are analyzed.

Keywords: *family, marriage, the family system, marriage satisfaction.*

Постановка проблеми. Сучасна ситуація у світі в сфері величезного інформаційного потоку змушує багатьох дослідників говорити про необхідність формування інформаційно сприймаючого способу мислення, інформаційної культури учнів, розвивати логіку правильного відбору потрібної інформації, на основі чого робити послідовні філософські висновки.

Спираючись на новий стандарт освіти, у сучасній школі йдуть динамічні процеси розвитку, постійно оновлюються програми, вводяться принципи варіативності, спеціалізації та диференціації навчання. Це видно зі зростання кількості навчальних закладів з поглибленим вивченням предметів, що веде до спеціалізації та диференціації шкіл. Тому із включенням в навчальний процес різноманітних джерел інформації долаються комунікативні бар'єри в навчальному процесі, що є значимим не тільки для учнів, але і для педагогів, які також опинилися в ситуації лавиноподібного інформаційного потоку. При цьому стає важливим одночасне підвищення інформаційної культури як учнів, так і педагогів.

У даному випадку медіаосвіта виступає як філософсько-педагогічна система, що дозволяє використовувати сучасні методики і технології.

На основі аналізу основних положень, які домінують у школах різних держав, освітньої ситуації і вимог, що пред'являються до освіти, можна зробити висновок, що провідні країни сьогодні орієнтуються на розвиваючу школу, нову філософію освіти. Вони базуються на розвитку здатності до навчання впродовж усього життя, формуванні життєво важливих компетенцій, створенні системи освіти, орієнтованої на якість.

У рамках реформ розробляється методологія включення в систему освіти позашкільних ресурсів (засобів масмедіа); розвиток моделі освіти, орієнтованої на майбутнє, і створення системи самоосвіти сприяє формуванню способів навчання і розвитку компетенцій. Сам освітній процес розглядається як взаємодія навчання і самоосвіти.

Важлива стандартна вимога (зокрема, в Об'єднаній Європі) - організація в полікультурному, поліетнічному і багатомовному просторі такого навчання, що спирається на принцип «відкритої програми». Це рух від єдиних, загальних для всіх цілей - до цілей, властивих даній країні, регіону, місту, школі, які організують освіту з урахуванням своїх пріоритетів.

Аналіз останніх досліджень и публікацій. Відзначимо, що в цілому розвиток індустріального суспільства привів до посилення раціонального підходу при розгляді життя людини і, як наслідок - до переваги раціонально-прагматичного підходу в освіті. Однією з тенденцій розвитку науки ХХ ст. було виявлення в людині загальнобіологічних якостей [1, 2]. Самі назви нових наук, що з'явилися в ХХ ст., свідчать про перенесення понять антропо-соціокультурних на явища біологічні - етологія, зоопсихологія, зоосеміотика, соціобіологія [3]. Виправдовувалося це тим, що відмінність між біологічним і соціокультурним вбачалася не в сутності, а тільки в ступені розвитку одних і тих же якостей. Ще на початку ХХ ст. М. Волошин [4, с. 59] вельми саркастично описав походження і сутність подібного позитивістського редукціонізму, характерного для віри в індустріальний прогрес.

Теза про єдність наукового знання тлумачилась як теза про якусь «єдину науку» майбутнього, де вся реальність буде описана в єдиних термінах. Подібна ситуація повторювалася багато разів після народження таких нових дисциплін, як теорія інформації, кібернетика, теорія систем, синергетика, що сформувалися на ґрунті природознавства, математики та технічних наук, проте претендувала щоразу на статус загальнонаукових теорій. Так, засновники загальної теорії систем А. Богданов, Л. фон Берталанфі вбачали її сенс у «формулюванні загальних принципів і законів поведінки систем незалежно від їх спеціального виду, природи складових їх елементів і відносин між ними» [5, с. 38]. Істотний недолік у розумінні Л. Берталанфі загальної теорії систем полягав у тому, що він оголосив

її такою, що заміняє філософію, а це викликало заперечення у філософів. Якщо звернути увагу на зміст загальної теорії систем, то до неї входять в основному формалізовані науки, які добре застосовні до відносно простих систем. Потреба в дослідженні складних систем змушує використовувати якісний аналіз, яким володіють філософські науки. Але філософії систем у загальній теорії систем місця не найшлося. Тому відбулося роздвоєння загальної теорії систем на теорію систем у широкому сенсі та на спеціальні системні теорії [6].

Представники різних галузей соціально-гуманітарного та культурологічно-філософського знання другої половини ХХ ст. підкреслювали гостроту проблеми вибору методу освоєння реальності (що згодом відбилося на процесі освіти). Нової гостроти ця проблема набула з появою сформованої на основі фізики і математики синергетики, основоположники якої були переконані в застосовності її методології до вивчення соціальних і культурних процесів, але поки так і не змогли показати, як це конкретно можна здійснити (В.П. Бранський А.Н. Назаретян, О.Н. Астаф'єва).

На думку М.С. Кагана, особливість нинішньої методологічної ситуації в тому, що вплив французького постмодернізму, який став вельми популярним наприкінці минулого століття, призвів на Заході, а потім і в нашій країні до переорієнтації філософії: зміни порівняльно-наукового методу пізнання реальності на художній, поетично-метафоричний метод її осмислення [7]. Це повертає нас до проблеми первинності гуманітарно-естетичного знання та пошуку причин кризи культури індустріальної епохи і підстав для вибудовування ціннісно-сміслових систем сучасної освіти, освіти постіндустріального (інформаційного) суспільства.

В культурному інформаційному середовищі відбувається створення нової диверсифікованої освітньої системи і змісту освіти на основі розвитку формальних і неформальних структур освіти, які підтримують освіту учня та навчально-методичне забезпечення вчителя, що дозволяє останньому організувати самостійну діяльність учня через створюване таким чином освітнє середовище.

Формування цілей статті. Останнім часом в реформах української освіти велику увагу було приділено розвитку (створенню) різних стратегій освіти, дослідженню їх ефективності (технологічної, методичної) в навчанні й розробці рекомендацій, що показують умови й межі їх застосування, виробленні стратегії запровадження компетентного підходу в умовах існуючої організації освіти.

Здійснені зміни у змісті та організації освітнього процесу спрямовані на вирішення проблеми взаємодії обов'язкової для всіх та індивідуальної складової в освіті (в структурі, в компонентах змісту, в організації та управлінні освітнім процесом), встановлення взаємозв'язку базового (стандартного) обов'язкового утворення і свободи вибору свого освітнього шляху.

Розглянемо філософські аспекти становлення медіаосвіти як необхідної складової освітніх стандартів в організації сучасного навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. Революція в технології запису, відтворення, можливостей використання інформації далеко не завжди веде до кардинальних змін характеру навчального процесу. Для цього потрібні зміни в самій структурі знань, умінь, навичок роботи з інформацією в освіті, зміна вимог до випускників, інша структура стандартів освіти, реальна інтеграція предметних галузей. Іншими словами, для революції в освіті насамперед необхідний перехід до нової філософії освіти: від школи знань до школи вмінь.

Характеризуючи кризу освіти, вчені відзначають, що «в сучасній ситуації педагогіка, створена за часів Я.А. Коменського і орієнтована на модель культури як фабрики масового виробництва, яка з самого початку виходила з принципу усереднення знань і їх квантової, тимчасової роздачі по уроках, була прийнятою лише для цієї епохи» [8, с. 139], що суть кризи - в багаторазовому розщепленні єдиного світосприйняття і світорозуміння, диференціації, розмежування і герметизації окремих культурних сфер.

Відзначимо такі принципові невідповідності існуючої освітньої моделі сучасній культурній епосі:

- по-перше, обсяг знань і кількість дисциплін зростають на кілька порядків швидше, ніж удосконалюються методи і зміст освіти. При сучасній диверсифікації форм і способів пізнавальної діяльності стало все більш проблематичним «перекладати» наукові знання на мову шкільних підручників;

- по-друге, неоднорідність сучасної соціальної реальності розширює допустимі варіанти стратегій людського життя, тоді як архітектура педагогічного простору заснована переважно на бінарній опозиції («добре» і «погано») і задає уявлення про «правильне», рекомендоване, єдино можливе. Крім того, школа, організовуючи освітній простір на колективно-групових засадах, об'єктивно не дозволяє реалізовуватися індивідуальним траєкторіям розвитку особистості учня.

Модель освіти індустріальної епохи спиралася на раціоналізм, який виступав як ґрунтоутворюючий чинник культури того часу. На цю бездушну раціональність у свій час нарікав О. Шпенглер, відзначаючи, що «мозок бере кермо влади, бо душа вийшла у відставку» [9, с. 463]. Раціональний підхід забезпечував виділення базових основ знань і неприродний з точки зору культурної єдності поділ гуманітарного і природничо-наукового знання. Додамо, що освіта індустріальної культури по суті своїй репродуктивна, що припускає наявність двох ієрархічно підпорядкованих одна одній ланок: вчитель - джерело знання, а учень - його «реципієнт». Саме тому сформована в умовах ієрархічної залежності свідомість легко

піддається соціальній маніпуляції, що являє собою величезну соціальну небезпеку в нинішніх умовах.

Таким чином, суть кризи сучасної освіти - вичерпаність освітньої парадигми, створеної для індустріальної культури. Освіта, що передбачає формування однакової, сталої системи знань у різних учнів і дозволяє особистості реалізувати себе лише у певному обраному колісї напрямі, не може задовольнити потреби сучасного суспільства, що існує і формує полікультурні та міжнаціональні співтовариства не тільки у реальному, але навіть більшою мірою у віртуальному світі. Тому перед суспільством в цілому і перед педагогами зокрема виникла проблема приведення всіх структурних ланок освіти у відповідність до специфіки постіндустріальної культури інформаційної епохи. Саме в цьому напрямі і йшла розробка нових освітніх стандартів. Були запропоновані підходи, на підставі яких створено приблизні програми з предметів базового навчального плану.

Основна загальна освіта - другий ступінь загальної освіти. Одним із найважливіших завдань цього етапу є підготовка учнів до усвідомленого та відповідального вибору життєвого шляху, майбутньої професії. Учні повинні навчитися самостійно ставити цілі й визначати шляхи їх досягнення, використовувати набутий у школі досвід діяльності в реальному житті, за рамками навчального процесу.

Головні цілі основної загальної освіти полягають у:

- формуванні цілісного уявлення про світ, заснованого на набутих знаннях, уміннях і способах діяльності;
- набутті досвіду різноманітної діяльності, досвіду пізнання і самопізнання;
- підготовці до здійснення усвідомленого вибору індивідуальної освітньої або професійної траєкторії.

Далі в стандарті кожного конкретного предмета дано аналіз внеску даного предмета у досягнення головних цілей основної загальної освіти і детально розписані особистісні, предметні і метапредметні результати вивчення даного предмета.

Розглянемо цю схему на прикладі вивчення світової художньої культури, яке спрямоване на:

- розвиток образного сприйняття і освоєння способів художнього, творчого самовираження особистості;
- гармонізацію інтелектуального та емоційного розвитку особистості учня;
- формування світогляду, цілісного уявлення про світ, активного самовизначення особистості на матеріалі історії світової культури;
- формування навичок пізнання та самопізнання через мистецтво, різноманітності та неповторності досвіду діяльності через естетичне переживання;

- підготовку учня до усвідомленого пошуку діапазону вибору індивідуальної освітньої або професійної траєкторії.

Діяльність освітньої установи загальної освіти в навчанні світовій художній культурі повинна бути спрямована на досягнення учнями таких особистісних результатів:

- у ціннісно-орієнтаційній сфері - формування художнього смаку як здатності відчувати і сприймати мистецтво в усьому різноманітті його видів і жанрів, сприймати мультикультурну картину сучасного світу;

- у трудовій сфері - готовність до усвідомленого вибору подальшої освітньої траєкторії;

- в пізнавальній (когнітивній, інтелектуальній) сфері - вміння управляти своєю пізнавальною та інтелектуальною діяльністю.

Метапредметні результати вивчення мистецтва в основній школі проявляються у:

- використанні умінь і навичок різних видів пізнавальної діяльності, застосуванні основних методів пізнання для вивчення різних сторін навколишньої дійсності;

- активному використанні основних інтелектуальних операцій: аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, виявлення причинно-наслідкових зв'язків, пошук аналогів;

- умінні організовувати свою діяльність, визначати її цілі і завдання, вибирати засоби реалізації мети і застосовувати їх на практиці, взаємодіяти з іншими людьми в досягненні спільних цілей; оцінювати досягнуті результати;

- умінні працювати з різними джерелами інформації, в розвитку критичного мислення, в здатності аргументувати свою точку зору;

- формуванні ключових компетенцій: дослідницькі вміння, комунікативні вміння, інформаційні вміння.

В основній школі відбувається становлення і розвиток динамічної системи ціннісних орієнтацій і мотивацій. На матеріалі естетичного сприйняття і аналізу художнього твору відбувається формування логічного мислення та інтеграція різних способів сприйняття світу - логічного (наукового) і художньо-образного, емоційно-естетичного. У діалозі з творами мистецтва, в процесі вивчення світової художньої культури відбувається формування переходу від освоєння світу через особистий досвід до сприйняття чужого досвіду як підстави для власних висновків та основи для дій. Варто замислитись: чи можливе виконання поставлених цілей та висунутих завдань без звертання до великої кількості медійних джерел інформації? Чи потрібно виробити певні підходи до методів отримання та способів аналізу і засвоєння потрібних знань, існуючих у медійному просторі, спираючись на засади сучасної філософії освіти?

Висновки. Таким чином, у стандартах другого покоління спочатку доцільно закладати філософські аспекти медіаосвіти, набір яких у кожному конкретному предметі визначений специфікою досліджуваної сфери людської діяльності. Це дає підстави для висновку: з прийняттям стандартів другого покоління роль медіаосвіти зростає, і тільки від нас буде залежати, наскільки будуть реалізовані конкретні можливості, надані новими стандартами.

Використана література

1. *Гуриштейн, А.А.* Генезис науки как социально-исторический феномен / А.А. Гуриштейн // *Вопр. истории естествознания и техники.* – 1984. – № 2. – С. 19
2. *Порус, В.Н.* Эволюция образа науки во второй половине XX века / В.Н. Порус., А.Л. Никифоров // *В поисках теории развития науки.* М., 1982. – 293 с.
3. *Немов, Р.С.* Психология: Словарь-справочник: в 2-х ч. - Ч. 1. – М.: Владос-ПРЕСС, 2003. – 304 с.
4. *Волошин, М.* Избранное / М. Волошин. – СПб.: Арфа, 1992. – 88 с.
5. *Современные западные философы : словарь.* – М., 1999. – 380 с.
6. *L. von Bertalanffy General System Theory – A Critical Review / «General Systems».* – vol. VII. – 1962. – p. 1-20.
7. *Каган, М.С.* Системный подход и гуманитарное знание. Избранные статьи / М.С. Каган. – Л.: ЛГУ, 1991. – 384 с.
8. *Асмолов, А.Г.* Парадоксы развития / А.Г. Асмолов // *Психологические аспекты современного образования.* – М., 2007. – 270 с.
9. *Шпенглер, О.* Закат Европы / О. Шпенгер. – Новосибирск: Наука, 1993. – 672 с.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2013 р.